

HIUSALAN ERIKOISAMMATTITUTKINNON JÄRJESTÄMISEN SELVITYS TREDUSSA

Johanna Ojamäki

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Lokakuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Johanna Ojamäki
Hiusalan erikoisammattitutkinnon järjestämisen selvitys Tredussa

Opettajankoulutuksen kehittämishanke x sivua
Lokakuu 2012

Tiivistelmä

Tämä kehittämishankkeen raportti kuvaa hiusalan erikoisammattitutkinnon alustavan järjestämissuunnitelman tekemistä Tampereen seudun ammattiopistossa, Tredussa. Kehittämishanke on aloitettu osana näyttötutkintomestarin koulutusohjelman opintoja, jotka suoritettiin Haaga-Helian opettajakorkeakoulussa verkko-opintoina ja sitä on jatkettu eteenpäin ammatillisen opettajakorkeakoulun kehittämishankkeena.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää tutkinnon järjestämismahdollisuus Tredussa ja luoda alustavaa opetuksen runkoa. Hankkeessa on tehty selvitystyötä tutkinnon järjestämiseksi ja vertailtu kahta erityyppistä tapaa järjestää hiusalan erikoisammattitutkintoon valmistavaa koulutusta.

Asiasanat: hiusalan erikoisammattitutkinto, järjestämissuunnitelma,

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
	2.1.1 Toimintatutkimuksen lähestymistapa	6
	2.1.2 Kommunikatiivinen toimintatutkimus	7
3	NÄYTTÖTUTKINTOJEN JÄRJESTÄMISEN PROSESSI.....	8
5	TUTKINNON PERUSTEET.....	12
	5.1 Hiusalan erikoisammattitutkinnon rakenne.....	13
	1.7 Tutkinnon osa toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta	14
	5.1.1 Pakollinen tutkinnon osa, hiusalan palvelujen tuotteistaminen	14
	5.1.2 Pakollinen tutkinnon osa, hiusalan mestarintyön toteuttaminen	14
	5.1.4 Valinnainen tutkinnon osa, hiusalan yritystoiminnan kehittäminen..	15
	5.1.6 Valinnainen tutkinnon osa, hiusalan kilpailuvalmentajana toimiminen	16
	5.1.7 Tutkinnon osa toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta	16
6	OPETUKSEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA DIDAKTIikka.....	17
7	HIUSALAN ERIKOISAMMATTITUTKINNON JÄRJESTÄMINEN VAAOSSA JA OMNIASSA.....	21
8	KEHITTÄMISTYÖN HAASTEET	25
9	POHDINTA	27
	LÄHTEET	28
	LIITTEET	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.

1 JOHDANTO

Vuoden 2013 alusta Tampereen ammattiopisto (TAO) ja Pirkanmaan koulutus-konserni-kuntayhtymä (Pirko) yhdistyivät yhdeksi organisaatioksi, Tampereen seudun ammattiopisto, Treduksi. Tämän kehittämishankkeen lähtökohtana oli selvittää hiusalan erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen mahdollisuuksia ja laatia mahdollisesti alustava järjestämisuunnitelma sekä valmistavan koulutuksen runko kyseiseen koulutukseen Treduun.

Tampereen ammattiopistolla on vuosia sitten ollut järjestämisoikeudet kyseiseen tutkintoon, mutta opettajien vaihtuessa tutkinnon järjestämisoikeus on poistunut. Koulutuspäällikön suostumuksella on tehty tämä selvitystyö kyseisen erikoisammattitutkinnon mahdollisesta järjestämisoikeudesta.

Kehittämishanke vastaa toimintatutkimuksen piirteitä, toimintatutkimukselle kun on ominaista kohteen analysoiminen ja siihen vaikuttaminen. Hanke ei kuitenkaan kokonaisuudessaan täytä toimintatutkimuksen käsitettä, koska siihen ei liity kehittämisen seuranta, sen arviointia ja käyttöönoton analysointia. – Toimintatutkimuksen strategiassa vaikuttaminen tapahtuu tutkijan osallistumisella tutkimuskohteen toimintaan, Jyväskylän yliopiston Koppa- sivuston mukaan silloin kyseessä on vaikuttamisen ja kehittämisen perustana tutkimus, jota tutkija tekee tutkimuskohteen ympäristössä. – Tässä työssä se on toteutunut, kehittämishankkeen tekijä on ollut osa kehittämistyötiimiä, jossa selvitystyö on tapahtunut. Strateginen lähtökohta on ollut tiedon ja käytännöllisyyden yhdistäminen. Toimintatutkimus sisältää tutkimusstrategiana runsaasti erilaisia näkökulmia ja sitä voidaan toteuttaa erilaisten analyysimenetelmien avulla. (Jyväskylän yliopisto 2012)

1.1 Työn rajaus ja lähtökohdat

Kehittämistyön tavoitteena oli selvittää hiusalan erikoisammattitutkinnon opetuksen järjestämistä Tampereen seudun ammattiopistossa. Kehittämistyön tärkein tavoite oli siis selvittää koulutuksen mahdollisuudet ja edellytykset. Kehit-

tämistyössä mietittiin koulutuksen rakennetta, oppimisen järjestämistä ja – tapoja sekä opetusmetodeita, opetusmenetelmiä ja arvioinnin perusteita.

1.2 Kehittämistyön rakenne

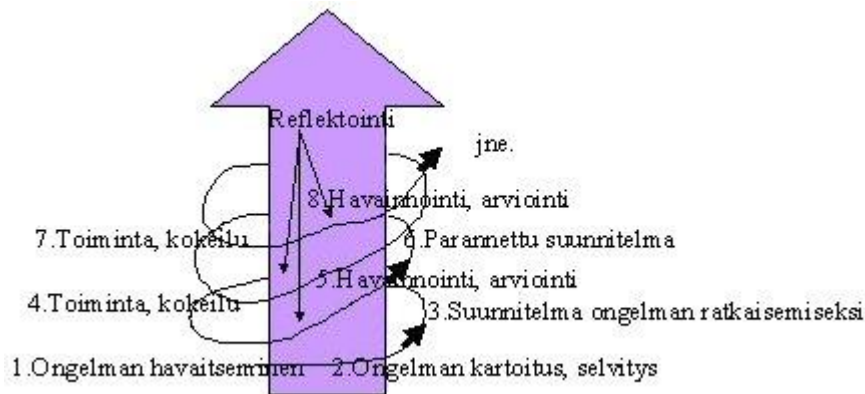
Kehittämistyössä esitellään työssä käytetty menetelmä, toimintatutkimus. Sen jälkeen työ etenee näyttötutkintojärjestelmään ja sen määrittämille edellytyksille tutkinnon järjestäjiä ja valmistavaa koulutusta koskien. Työssä käydään läpi hiusalan erikoisammattitutkinnon rakenne, sen pakolliset ja valinnaiset osat. Sen jälkeen tuodaan esille kehittämistyön vaiheet ja opetuksen suunnittelun merkitystä didaktiikan kannalta. Lopussa pohditaan kehittämistyön onnistumista ja mahdollisia kehityskohteita. Viimeisessä kappaleessa tekijä pohtii omaa oppimista ja osaamista kehittämistyössä.

2 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT

Kehittämishankkeessa käytetyt menetelmät ovat toimintatutkimus ja vertailututkimus. On kuitenkin muistettava, että työ ei täytä toimintatutkimuksen eikä vertailututkimuksen määrettä, vaan sisältää piirteitä näistä tutkimuksista.

2.1 Toimintatutkimus käsitteenä

Toimintatutkimuksen tehtävänä on muuttaa todellisuutta sitä tutkimalla ja tutkia todellisuutta sitä muuttamalla (Heikkinen, Rovio ja Syrjälä 2007, 15). Yksinkertaisuudessaan toimintatutkimus voidaan määritellä prosessiksi, jonka tähtäimenä on asioiden muuttaminen ja entistä paremmaksi kehittäminen. Se on helposti jatkuva prosessi. Toimintatutkimus piirtyy tällä tavoin ymmärrettynä lähestymistavaksi, joka ei ole kiinnostunut vain siitä, miten asiat ovat, vaan ennen kaikkea siitä, miten niiden tulisi olla (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2012). Kajaanin ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpakki avaa hienosti tutkimusmenetelmiä. Sivuston mukaan, toimintatutkimus voidaan suoraan rinnastaa myös kehittämistyöhön, se on käytännön ja teoreettisen tutkimuksen vuorovaikutusta. Toimintatutkimukselle tyypillistä on toiminnan ja tutkinnan samanaikaisuus sekä välittömän ja käytännöllisen hyödyn saavuttaminen. Samoin tutkinnan lisäksi päämääränä on myös toiminnan samanaikainen kehittäminen. Tämän sivuston kautta selvisi monia tutkimusmenetelmiin liittyviä asioita.

kuva 1: Toimintatutkimuksen syklinen luonne
(<http://193.167.122.14/Opari/ontTukiToimTutk.aspx>)

2.1.1 Toimintatutkimuksen lähestymistapa

Toimintatutkimukseen kuuluu syklisyys. Suunnitelmaan perustuvaan kokeilua seuraa kokemuksen pohjalta parannettu suunnitelma. Usein toimintaa hiotaan peräkkäisten suunnittelu- ja kokeilusyklien avulla. Toimintatutkija osallistuu toimintaan, tehden tutkimuksessa tarkoitukselliseen muutokseen tähtäävän väliintulon. Perinteisesti tutkijan hyveenä pidetty ulkopuolisuus ei toteudu toimintatutkimuksessa, päinvastoin, toimintatutkija on aktiivinen vaikuttaja ja toimija. (Heikkinen, Rovio ja Syrjälä 2007, 19.)

Toimintatutkimus pyrkii valamaan uskoa ihmisten omiin kykyihin ja toimintamahdollisuuksiin. Tutkimuskohteen tarkkailu sisältäpäin, vaikuttaa siihen, miten suhtautuu ja analysoi. Perinteinen ulkopuolinen tutkimuspa ei siis toteudu tässä, toimintatutkimuksessa oma välitön kokemus on osa aineistoa. (Heikkinen, Rovio ja Syrjälä 2007, 20.)

Tämä kehittämistyö vastaa siis toimintatutkimuksen kuvaukseen, että jokaisella on vaikuttamismahdollisuus ja mahdollisuus toimia kehittäjänä. Työn liikkeellelähtö tapahtui kehittämishankkeen tekijän aloitteesta, tässä työssä toteutuu siis toimintatutkimukselle ominaiset piirteet vaikuttaa organisaation toimintatapoihin ollen itse osallisena arkipäiväiseen toimintaan. Jotta kehittämistyö täyttäisi kaikki toimintatutkimuksen piirteet, pitäisi siihen liittää valmiin opetuksen järjestämisen ja näyttötutkinnon järjestämissopimuksen systemaattinen arviointi, sen käyttöönoton ohjaus, analysointi ja seuranta ja edelleen kehittäminen.

2.1.2 Kommunikatiivinen toimintatutkimus

Kommunikatiivinen toimintatutkimus korostaa vuorovaikutusta ja osallistujien tasavertaisuutta muutoksen aikaansaamiseksi. Kommunikatiivisen toimintatutkimuksen avulla pyritään lisäämään työntekijöiden osallistumista ja demokratiaa käyttämällä kokemuspohjaa voimavarana. Kommunikatiivisessa tutkimustavassa työntekijä nähdään oman työn asiantuntijana, ei siis kehittämisen kohteena, vaan aktiivisena muutoksen liikkeellepanijana. Kommunikatiivinen toimintatutkimus voidaan suomentaa *tasavertaiseksi keskusteluksi*. Siinä korostuu vastavuoroisuus ja avoimuus, kaikilla on mahdollisuus, jopa velvollisuus osallistua. (Heikkinen, Rovio ja Syrjälä 2007, 57–58.)

Jos tätä määrettä verrataan tähän kehityshankkeeseen, on vuorovaikutus ollut hyvää ja tasavertaista. Muutostarve on lähtenyt tekijän aloitteesta, koko tiimi on ollut samaa mieltä kehittämishankkeen tarpeellisuudesta, ja toiminut yhteisen päämäärän vuoksi.

2.2 Vertailututkimus

Artikkelissaan Jukka Kekkonen määrittelee että vertailu on luonnollinen tapa ajatella, se on ikään kuin sisäänrakennettu tapa ajatteluumme. (Kekkonen 2008.) Kekkonen mukaan vertailu tulee esiin niin arkipäiväisessä ajattelussa kuin tieteenteossa. – Niinhän se on, vain harvoin voimme suhtautua asioihin vertailematta niitä toisiin. Artikkelissaan Kekkonen korostaa, ettei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä vertailevaa tutkimusta, saati että siihen olisi oma, yksi ja ainoa tutkimusmetodi. Kekkonen kehottaakin puhumaan vertailevasta tutkimusintressistä, jota eri tutkimuksissa voidaan toteuttaa eri tavoin.

2.2.1 Vertailun vaikeus

Vertailututkimusta ei ole pidetty välttämättä kovin hyvänä tapana tutkia asioita. Kekkonen esittää artikkelissaan teorian vertailuskeptisyys ja vertailuoptimismi. Vertailuskeptisyys korostaa, ettei vertailu tuo lisäarvoa tutkimukseen, vaan on pikemminkin painolasti. Vertailuoptimismi sen sijaan nojautuu lähtökohtaan, että vertailu tuo uusia kysymyksiä, myös mahdollisuuksia yleistykseen. Kekkonen mukaan katseen siirtäminen tutusta kohteesta ja sen peilaaminen vertailukel-

poisiin tapauksiin saattaa avata silmät uusille hedelmällisille kysymyksille. Kekkonen mukaan vaikein ja tärkein tehtävä vertailututkimuksessa on esittää relevantteja miksi-tyyppisiä kysymyksiä. (Kekkonen 2008.)

Voidaan kuitenkin ajatella, että vertailun tyyppinen tutkimus kehittämistyössä oli kaikkein antoisin tapa selvittää opetuksen järjestämisen suunnitelmia, opetuksen tavoitteita ja tutkinnon järjestämistä. Toisaalla puhutaan benchmarkkauksesta, toisaalla vertailusta, toimintaperiaate on samankaltainen. Vertailun avulla saatiin tähän kehittämishankkeeseen tietopohjaa ja sen perusteella löydettiin kehittämishankkeen kohteet opetuksen järjestämisen suhteen. tämän kehittämishankkeen kokemus vertailututkimuksesta nojautuu siis enemmän vertailuoptimismiin.

3 NÄYTTÖTUTKINTOJEN JÄRJESTÄMISEN PROSESSI

Opetushallituksen määräyksessä on määritelty että näyttötutkintojen järjestäjäksi aikova organisaatio voi olla laissa määritelty koulutuksen järjestäjä (631/1998, 4 §) ja tarvittaessa muu sellainen yhteisö tai säätiö, jolla riittävä asiantuntemus näyttötutkintojen järjestämiseen (631/1998 7 §). Tutkintotoimikunta sopii tällaisen organisaation kanssa näyttötutkinnon järjestämisestä. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Jotta voi järjestää tutkintoon valmistavaa koulutusta, on laadittava järjestämissopimus. Se edellyttää tutkinnon järjestäjältä suunniteltua ja organisoitua näyttötutkintotoimintaa. Järjestämissuunnitelma on määrämuotoinen opetushallituksen määräys. Järjestämissuunnitelmaa laadittaessa on verkostoiduttava monipuolisesti alan työpaikkojen kanssa sekä valittava arvioijat. Järjestämissopimuksen liitteenä ilmoitetaan myös tulevat tutkinnon arvioijat. Tutkintotoimikunta voi myös järjestämissopimukseen vaadittavien kohtien ja liitteiden lisäksi arvioida ja tutkia eri tavoin näyttötutkinnon järjestäjäksi aikovan organisaation asiantuntemusta ja muita edellytyksiä toimia tutkinnon järjestäjänä, tästä esimerkkinä opetushallituksen selvitys toimijan kelpoisuudesta (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Opetushallituksen suositus on, että näyttötutkinnon järjestäjän avainhenkilöt on koulutettu näyttötutkintomestareiksi. Kun mietitään tutkintojen järjestämistä ja tutkintoihin valmistavaa koulutusta, on syytä selvittää myös koulutuksen rahoituspohja ennen toiminnan aloittamista. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

3.1 Hakeutumisvaihe ja henkilökohtaistaminen

Koulutuksen järjestäjä on veloitettu henkilökohtaistamaan näyttötutkintoon tai valmistavaan koulutukseen osallistuvan. Henkilökohtaistamisesta on myös olemassa opetushallituksen määräys, jossa todetaan, että koulutukseen hakeutuneelle on annettava asiakaslähtöisesti suunniteltua, ohjattua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta ja muita tukimuotoja. Henkilökohtaistaminen tarkoittaa yksinkertaisuudessaan sitä, että tutkinnon suorittajan kanssa sovitaan kolmesta asiasta ja vaiheesta, näyttötutkintoon ja valmistavaan koulutukseen hakeutumisessa, tutkinnon suorittamisessa ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisessa. Asiat on dokumentoitava henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan kukin omalle kohdalleen, usein asiakirjapohja suunnitellaan valmiiksi lomakkeeksi. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Hakeutumisvaiheessa tulisi selvittää näyttötutkintoa suorittamaan tulevan yleiset lähtökohdat, tunnistaa hakijan aikaisempi ja nykyinen osaamisen sekä saada selville ohjauksen tai muun tuen tarve. Hakeutumisvaiheen tulisi toimia myös neuvonta- ja opastustilaisuutena, jossa perehdytetään tutkinnon suorittaja näyttötutkinnon ammattitaitovaatimuksiin, arvioinnin perusteisiin ja erilaisiin mahdollisuuksiin osoittaa ammattitaito. Hakeutumisvaiheessa verrataan nykyistä osaamista ammattitaitovaatimuksiin ja punnitaan nykyisen työpaikan ja tehtävän soveltuvuutta toimia tutkintosuoritusten toteuttamispaikkana. Osaamisen tunnistamisessa käytetään erilaisia menetelmiä, asiantuntijoita ja hakeutujan itsearviointia ja käytetään hyväksi hakeutujan esittämiä opinto-, työ- ja muita todistuksia. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Hakeutumisvaiheen johtopäätöksinä pitäisi olla selvillä, miltä osin hakeutujalla on ammattitaitoa, joka voidaan ehdottaa suoraan tunnustettavaksi (hyväksyttäväksi), miltä osin hakeutujalla on sellaista saavutettua ammattitaitoa, joka voi-

daan osoittaa suoraan tutkintotilaisuudessa, ja miltä osin ammattitaitoa pitää kehittää ja hankkia lisää. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

3.2 Tutkinnon suorittaminen

Tutkinnon suorittajalle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma tutkinnon suorittamiseksi. Välttämättömiä tietoja suunnitelmaan ovat: työpaikka, jossa tutkintosuoritukset tehdään, se voi myös olla oppilaitos, jos asia on näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa perusteltu. Vastuualue ja tehtävä, jossa suoritukset tehdään, varsinainen työ tai työprosessi, joka on keskeinen ja välttämätön tutkintosuorituksessa, työkoneet, laitteet, tarvikkeet ja raaka-aineet ym. jotka työprosessissa tarvitaan, työprosessiin liittyvät tilanteet asiakkaiden, työnjohdon, työntekijöiden tai muiden asiantuntijoiden kanssa. Kirjalliset materiaalit, joita tutkintosuorituksessa käytetään tai tuotetaan, ajankohdat, milloin tutkintotilaisuudet toteutetaan, arvioija/arvioijat, jotka arvioivat tutkintosuorituksen. Tutkinnon suorittamisen suunnitelmaan kirjataan myös esitykset hakeutumisvaiheessa sovitusta osoitetusta ammattitaidosta. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Henkilökohtaistamisessa suunnitellaan tutkinnon suorittajalle sopivin tapa hankkia hakeutumisvaiheessa selvitetty puuttuva ammattitaito, jonka hän tarvitsee tutkinnon suorittamiseksi. Tutkinnonsuorittaja voi hankkia sen osallistumalla valmistavaan koulutukseen, työssä oppien, itseopiskellen tai jollakin muulla tavalla. Henkilökohtaistamisen tuloksena tutkinnon suorittajalla on suunnitelma miten ja missä hän suorittaa näyttötutkinnon tai sen osaan vaaditut tutkintosuoritukset. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

3.3 Arviointityö näyttötutkintotoiminnassa

Järjestämissopimuksessa on tutkintotoimikunnan kanssa sovittava arvioijista ja heidän edellytyksistään toimia arvioijana. Tutkintotoimikunnalle on ilmoitettava omalla lomakkeellaan valitut arvioijat tietoineen. Osa tutkintotoimikunnista edellyttää ja opetushallituksen suositus on, että ainakin yksi arvioija on näyttötutkintomestari. Arviointi tapahtuu kolmikannan perusteella, jossa kaksi edustaa työelämää, työnantajan (TA) ja työntekijöiden (TT) edustaja sekä opetusalan edustaja (OPE). (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Arvioijat on koulutettava tutkinnon järjestäjän toimesta niin, että arvioijille selviävät näyttötutkintojärjestelmän periaatteet, kyseisen tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin perusteet ovat kaikilla tiedossa. Sen lisäksi ohjataan arvioimaan ko. tutkintoon liittyviä tyypillisiä tutkintotilaisuuksia ja tutustumaan ko. tutkinnon suorittajan henkilökohtaiseen suunnitelmaan, jossa kerrotaan kuinka, missä ja milloin tämä osoittaa ammattitaitonsa. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Käytännöt siitä, montako arvioijaa on paikalla kerralla arvioimassa vaihtelevat ja tutkintotoimikunnat voivat antaa siitä tarkempia ohjeita. Tutkinnonsuorittajaa on henkilökohtaistamisen aikana ohjattu ammattitaidon osoittamiseen tutkintotilaisuudessa, samoin ohjataan ennen tutkintotilaisuutta siihen liittyvissä käytännön asioissa. Tutkinnon suorittajalle on myös tiedotettava, kuinka tutkintosuoritukset arvioidaan, miten arviointipäätös tiedotetaan, miten tutkintosuorituksia voi uusia ja miten mahdollinen oikaisuvaatimus tehdään. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Arvioija tai arvioijat seuraavat tutkintotilaisuuden aikana työprosessia, tekevät havaintoja ja kokoavat arviointitietoa käyttäen lisäksi muitakin tilanteeseen sopivia arviointimenetelmiä, kuten haastatteluja, kyselyjä, tutustumista kirjalliseen aineistoon jne. Arviointimerkinnot ja arviointilausunto perusteluineen kirjataan arviointilomakkeelle. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Tutkintosuorituksen lopuksi tutkinnon suorittajalle voidaan tutkinnon perusteiden salliessa antaa mahdollisuus täydentää tutkintosuorituksiaan suullisesti tilaisuudessa, johon osallistuu tutkinnon suorittajan lisäksi yksi tai useampi arvioija. Tutkinnon suorittaja voi myös täydentää suoritustaan niiltä osin, jotka eivät tulleet työsuorituksessa esille. Täydentävinä menetelminä voidaan käyttää esimerkiksi suullista selostusta, kirjallista selvitystä tms. Myös nämä arvioidaan ja kirjataan arviointilomakkeeseen. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Kun tutkinnonosan kaikki tutkintosuoritukset on suoritettu ja arvioitu, kolmikanainen arviointiryhmä kokoontuu arviointikokoukseen, jossa todetaan suoritettut arviointit ja laaditaan arviointiesitys tutkintotoimikunnalle. Kokouksesta pidetään pöytäkirjaa ja sekä hyväksytyt että hylätyt tutkintosuoritukset toimitetaan tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunnilla on erilaisia käytäntöjä arviointiesitysten

dokumentoinneista, mutta opetushallitus suosittelee käytettäväksi lomakkeita, mitkä löytyvät heidän verkkosivuilta. Näiden asiakirjojen lisäksi tutkintotoimikunnalle lähetetään valmiiksi laaditut ja tutkinnon järjestäjän osaltaan allekirjoitetut tutkintotodistukset. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

Tutkintotoimikunta hyväksyy tai hylkää esitetyt tutkintosuoritukset, allekirjoittavat tutkintotodistukset ja palauttaa todistukset tutkinnon järjestäjälle, joka toimittaa ne tutkinnon suorittajalle sovitulla tavalla. Tutkinnon järjestäjä tiedottaa mahdollisista hylätyistä suorituksista. Näyttötutkinnon tutkintotodistukset ovat määräämuotoiset ja ne on laadittava Opetushallituksen todistusmääräyksen mukaisiksi. Tutkinnon järjestäjä ottaa todistuksista jäljennöksen arkistoon ennen kuin alkuperäiset toimitetaan tutkinnon suorittaneille. Myös näyttötutkinnon osasta kirjoitetaan todistus sitä pyydettyäessä. Kun kaikki koko tutkintoon edellytetyt tutkinnon osat on suoritettu, kirjoitetaan tutkintotodistus koko tutkinnosta. (Näyttötutkintosopimus, 2013.)

4 JÄRJESTÄMISSUUNNITELMAN LAADINTA JA LÄHTÖKOHDAT

Järjestämissuunnitelman kehittämiseen lähdettiin työyhteisön tavoitteesta kehittää hiusalan koulutusta Tredussa. Tällä hetkellä Tredussa on parturi-kampaajan perustutkinnon järjestämisoikeus ja tavoitteena oli selvittää hiusalan erikoisammattitutkinnon järjestämissuunnitelman mahdollisuuksia ja mahdollisesti myös ammattitutkinnon mahdollisuuksia. Kehityshankkeen tekijä on näyttötutkintomestarin koulutusohjelmassa jo tehnyt alustavaa järjestämissuunnitelmaa hiusalan erikoisammattitutkintoon Tredussa. Kehittämishanke on selvitys, ja seuraavana toimenpiteenä olisi työryhmätyö kehittämishankkeen johtopäätöksistä.

Näyttötutkintomestarin koulutusohjelman kehitystyönä oli valmiina järjestämissuunnitelman raakaversio. Sen jatkojalostus, tämä selvitys on tehty, jotta voidaan päättää haetaanko tutkinnon järjestämisen oikeutta Treduun.

5 TUTKINNON PERUSTEET

Tutkinnon perusteissa määritellään tutkintoon kuuluvat osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, tutkinnon muodostuminen, kussakin tutkinnon osassa vaadittava ammattitaito, arvioinnin perusteet (arvioinnin kohteet ja

kriteerit) ja ammattitaidon osoittamistavat. Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Tutkinnon osissa määritellyissä ammattitaitovaatimuksissa keskitytään ammatin ydintoimintoihin, toimintaprosessien hallintaan ja kyseessä olevan alan ammattikäytäntöihin. Niihin sisältyvät myös työelämässä yleisesti tarvittavat taidot, esimerkiksi sosiaaliset valmiudet. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.) Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin valmistavan koulutuksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutus ja tutkintotilaisuudet on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa näyttötutkinto. Näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa tulee ottaa huomioon ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11, 13, 13 a ja 16 §:n säännökset. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1 Hiusalan erikoisammattitutkinnon rakenne

Hiusalan erikoisammattitutkinnon perusteissa määritellään ammattitaitovaatimukset niin, että henkilö jolla on alan peruskoulutus, tai sitä vastaavat tiedot ja taidot, sekä lisäksi täydentäviä ja syventäviä opintoja ja työkokemusta pystyy todennäköisesti suoriutumaan tutkinnosta. Osaamisensa tutkinnon suorittaja osoittaa alan vaativimmissa työtehtävissä toteuttaen hiusalan mestarintyön ja toimimalla hiusalan asiantuntijana. Valinnaisten tutkinnon osien avulla suorittaja osaa kehittää hiusalan yritystoimintaa, toimia kouluttajana tai ohjaajana alalla tai toimia hiusalan kilpailuvalmentajana. Erikoisammattitutkintoa suorittava on siis alansa ammattilainen, jolla on jo pitkä alan työkokemus. Tämä asettaa myös opetuksen suunnittelemiselle haasteita, joista myöhemmin hieman syvemmin. Hiusalan erikoisammattitutkinnossa vaadittava ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan työelämän todellisissa tehtävissä ja asiakaspalvelutilanteissa hiusalan toimintaympäristössä, kuten parturi-kampaamossa, hiusalan messuilla tai tapahtumissa, koulutus- tai näytösympäristössä, kilpailuissa tai asiakastilaisuuksissa. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

Arvioijat seuraavat ja arvioivat tutkinnon suorittajan toimintaa sekä antavat siitä kirjallisen arvion. Tutkinnon suorittaja voi täydentää osaamisensa osoittamista tutkintosuorituksen aikana mahdollisesti syntyvillä dokumenteilla, kuten työn suunnitteluun liittyvillä aineistoilla. Tutkinnon suorittajan arviointiaineisto muodostuu tutkintotilaisuuksista saaduista lausunnoista, arvioiduista täydentävistä dokumenteista ja tutkinnon suorittajan itsearvioinnista. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

Taulukko 1. Hiusalan erikoisammattitutkinnon osat. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

Hiusalan erikoisammattitutkinto
A Pakolliset tutkinnon osat
3.1 Hiusalan palvelujen tuotteistaminen
3.2 Hiusalan mestarintyön toteuttaminen
3.3 Hiusalan asiantuntijana toimiminen
B Valinnaiset tutkinnon osat, joista on valittava 2 osaa
3.4 Hiusalan yritystoiminnan kehittäminen
3.5 Hiusalan kouluttajana tai ohjaajana toimiminen
3.6 Hiusalan kilpailuvalmentajana toimiminen
1.7 Tutkinnon osa toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta

5.1.1 Pakollinen tutkinnon osa, hiusalan palvelujen tuotteistaminen

Tutkinnon suorittajan osaamisessa tulee osoittaa laatimalla asiakaskontakteihin, verkostoihin ja yrityksen tarpeisiin perustuvan hiusalan yrityksen palvelutarjonnan tuotteistamissuunnitelman, tutkinnon suorittaja myös markkinoi yrityksen palvelutarjontaan lukeutuvia palvelukokonaisuuksia ja tekee niiden mukaista monipuolista asiakastyötä suunnitellusti siinä laajuudessa, että osaamisen voidaan luotettavasti todeta vastaavan asetettuja ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1.2 Pakollinen tutkinnon osa, hiusalan mestarintyön toteuttaminen

Tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa suunnittelemalla ja toteuttamalla hiuksille ja parralle monipuolisia hiusalan mestarin työkokonaisuuksia, joissa näkyy korkeatasoiset hiusalan kädentaidot ja erityisosaaminen. Tutkintosuori-

tukseen kuuluu mestarintyön kehittämistä ohjeistamalla, neuvomalla tai välittämällä ammattitaitoa muille hiusalan ammattilaisille erikoisosaamisen alueelta. Työtä tehdään suunnitellusti siinä laajuudessa, että osaamisen voidaan luotettavasti todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1.3 Pakollinen tutkinnon osa, hiusalan asiantuntijana toimiminen

Tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa laatimalla kehittämissuunnitelman hiusalan toimintaympäristöihin ja työelämän tarpeisiin soveltuvasta toimintakonaisuudesta, tutkintosuoritukseen kuuluu suunnitelman mukaista toiminnan koordinoitua, johtamista ja kehittämistoiminnan arviointia tutkinnon suorittajan työtehtävän vastuualueella, työtä tehdään suunnitellusti siinä laajuudessa, että osaamisen voidaan luotettavasti todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1.4 Valinnainen tutkinnon osa, hiusalan yritystoiminnan kehittäminen

Tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa toimiessaan yrityksen työntekijänä, itsenäisenä ammatinharjoittajana, yrittäjänä tai nimetyissä vastuu- tai johtamistehtävissä kehittäen yrityksen toiminnan laatua ja kannattavuutta. Tutkintosuoritukseen kuuluu toimiminen esimies-, johtamis- tai valvontatehtävissä sekä kannattavuuden parantamiseen tähtäävän kirjallisen liiketoiminnan kehittämis- tai laajentamissuunnitelman tekeminen. Suunnitelmassa kartoitetaan yritystoiminnan perustamis- tai kehittämismahdollisuuksia, toiminnan edellytyksiä ja riskejä sekä viedään suunnitelma osittain tai kokonaan käytäntöön. Työtä tehdään suunnitellusti siinä laajuudessa, että osaamisen voidaan luotettavasti todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1.5 Valinnainen tutkinnon osa, hiusalan kouluttajana tai ohjaajana toimiminen

Tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa suunnittelemalla ja toteuttamalla hiusalan ohjaus- tai koulutustilanteen. Tutkintosuoritukseen kuuluu ohjaus- tai kou-

lutustilanteen organisointi, vastuullinen toiminta ohjaajana tai kouluttajana ja ohjaustoiminnan arviointia ja kehittämistä. Työtä tehdään suunnitellusti siinä laajuudessa, että osaamisen voidaan luotettavasti todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1.6 Valinnainen tutkinnon osa, hiusalan kilpailuvalmentajana toimiminen

Tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa toimimalla valmentajana hiusalan kansallisessa tai kansainvälisessä kilpailussa laatimalla kilpailijalle valmennussuunnitelman ja kehittämällä sitä valmennusjakson aikana. Tutkintosuoritukseen kuuluu hiusalan valmennustoiminnan kehittäminen ja alan arvostuksen edistäminen verkostoitumalla ja toimimalla yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Työtä tehdään suunnitellusti siinä laajuudessa, että osaamisen voidaan luotettavasti todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.1.7 Tutkinnon osa toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta

Hiusalan erikoisammattitutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammattialan osaamista täydentävä tai syventävä ammatillinen tutkinnon osa toisesta ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta. Todistuksen tutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. tutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta, ja hiusalan tutkintotoimikunta tunnustaa tämän tutkinnon osan osaksi hiusalan erikoisammattitutkintoa todistuksen perusteella. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

5.2 Näyttötutkintoon valmistava koulutus

Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin valmistavan koulutuksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutus ja tutkintotilaisuudet on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana

koulutusta järjestää mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa näyttötutkinto. Näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa tulee ottaa huomioon ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11, 13, 13 a ja 16 §:n säännökset. (Hiusalan erikoisammattitutkinto, 2012.)

6 OPETUKSEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA DIDAKTIikka

Didaktiikka tarkoittaa opetusoppia ja se on yksi kasvatustieteen osa-alue. Didaktiikkaa sanana käytetään lähinnä Suomessa, pohjoismaissa ja Saksassa. Muualla sana ei juuri käytetä, ja esimerkiksi Yhdysvalloissa käytetään sanaa ”curriculum”, jolla viitataan opetussuunnitelmaan tai opetussuunnitelmateoriaan. Didaktiikka voidaan jakaa kahteen osaan, eli kahteen oppiin, opetusmenetelmäoppiin (mitä opetetaan) ja opetussuunnitelmaoppiin (miten opetetaan). (Uusikylä & Atjonen 2005, 26–27.)

Didaktiikan käsite on perinteisesti jaettu siis oppiin opetussuunnitelmasta ja opetusmenetelmistä. – Mauri Åhlberg määrittelee didaktiikan niin, että se on opettajan työtä, erityisesti opetussuunnitelmia, niihin perustuvaa suunnittelua, opetusta ja oppilaiden tavoiteltua oppimista ja sen arviointia tutkiva ja kehittämään pyrkivä tiede. Hänen mukaansa keskeisin osa opettajan työssä on juurikin opiskelijoiden mahdollisimman arvokkaan oppimisen edistäminen ja sen turvaaminen. (Åhlberg 2012.) Tärkeäksi Åhlberg määrittää juurikin oppimisen tavoitteiden pohtimisen, jotta ne kestävät kriittistä tarkastelua. Samoin hän korostaa didaktiikan kuutta keskeistä käsitettä, opettaja/opettajat, oppilas/oppilaat, opetus vuorovaikutuksena ja kommunikaationa sekä mahdollisimman arvokas oppiminen sekä oppilaissa että opettajissa. (Åhlberg 2012.) Nämä käsitteet liittyvät sekä teoriassa, että käytännön työssä ja tilanteissa eri tavoin toisiinsa.

Didaktiikka on siis ammatinopettajan työtä tutkiva ja kehittämään pyrkivä tiede. Siinä käsitellään opetukseen liittyviä keskeisiä asioita, kuten suunnittelu, tavoitteet, opetussuunnitelmat, suunnitelmien toteuttaminen ja näihin liittyen erilaiset työtavat, opetusmenetelmät ja – muodot, oppimateriaalit ja oppimisympäristöt. Tärkeänä osana siihen linkittyy näiden kaikkien arviointi, missä määrin tavoitteet ja suunnitelmat on pystytty toteuttamaan ja saavuttamaan ja sisälsikö opetus jotain muita seurauksia, niin sanottuja piilo-opetukseen liittyviä asioita. (Åhlberg

2012.) Kun siis mietitään opetuksen järjestämistä ja kehitetään sitä, on väistämättömästi tutustua myös käsitteeseen didaktiikka. Opetussuunnitelman ja didaktiikan suhde on läheinen, koska yksinkertaisimmillaan mietitään sitä mitä opetetaan ja millä tavalla. Jank & Meyer määrittelevät didaktiikan vastaavan kysymyksiin:

- mitä opetetaan
- miten opetetaan
- kuka opettaa
- kenelle opetetaan
- miksi opetetaan

Laajasti voidaan ajatella, että didaktiikka on teoriaa kaikesta siitä, mikä liittyy opettamiseen (Oulun yliopisto 2012).

Opettajan yleensä oletetaan tietävän mihin oppimistavoitteisiin hän pyrkii ja tässä oppimistavoitteet määrittyvät opetushallituksen tutkinnon perusteiden mukaan. Opetuksen järjestämisen suunnitelmaan siis tutkinnon tavoitteet ja arvioinnin kriteerit määrittelevät opetuksen rungon. Opetuksen järjestämisen suunnitelmaan vaikuttaa myös opiskelija, eli tarvitaan jonkinasteista oppija-analyysia tai vaihtoehtona voi olla lähtötaso vaatimukset, joita jo Opetushallitus tutkinnolle asettaa. Tämän hetken vallalla oleva ajatus siitä, että oppija on etuasemassa, ei opettaja, asettaa tiettyjä lähtökohtavaateita opetukselle. Opetuksen suunnitteluun kuitenkin vaikuttavat aikaisemmat tiedot ja taidot, kokemukset, ikä ja kehitystasaste. (Itä-Suomen yliopisto, 2013.)

Ei myöskään voida jättää huomioimatta oppimismotivaation merkitystä, joka voi olla esimerkiksi hyödyn, mielihyvän, ulkoisten palkkioiden tavoittelu, epäonnistumisen välttäminen, "aikaansaaminen", saavutukset, kiinnostus ja itsensä kehittämisen halu (sisältöön perustuva motivaatio). Näitä voi suoraan verrata myös Maslowin tarvehierarkiaan. (Itä-Suomen yliopisto, 2013.)

6.1 Esimerkki opintokokonaisuuden suunnittelusta hiusalan palvelujen tuotteistaminen tutkinnonosaan

Tutkinnon perusteissa määritellyt tehtävät	Tutkinnon perusteissa annetut kriteerit	Opetettavat aiheet
<p>- laatii hiusalan palvelukokonaisuuksille viestintä- ja markkinointimateriaalin tai esillepanon käyttämällä toteutuksessa mielikuvia, visuaalisia, esteettisiä tai kulttuurillisia elementtejä</p> <p>-käyttää palvelujen markkinoinnissa monipuolisia viestintä- ja markkinointikeinoja hyödyntäen mediaa, tietotekniikkaa tai viestintäteknologiaa</p> <p>-toimii tekijän- ja käyttöoikeuksiin liittyvien säädösten mukaisesti</p> <p>-markkinoi hiusalan palvelukokonaisuuksia sisäisille ja ulkoisille kohderyhmille hyödyntäen verkostoja ja moniammatillista yhteistyötä</p> <p>-hyödyntää markkinointiviestinnässä suomen tai ruotsin kieltä ja yhtä vierasta kieltä.</p>	<p>-yksilöi hiusalan yrityksen palvelukokonaisuuksia määrittelemällä tarjontaan liittyviä tuotteita ja palveluita, niiden tarkoituksen ja käyttöiän</p> <p>-ottaa huomioon palvelujen ja toimintaympäristön turvalliset ja ekologiset toimintatavat</p> <p>-määrittelee palvelukokonaisuuksien asiakasryhmiä hakemalla tietoa trendeistä, kulttuuri-ilmiöistä, kuluttajakäyttäytymisestä ja ympäristömuutoksista</p> <p>-arvioi perustellusti palvelukokonaisuuden materiaaleista, tuotteista, ajasta ja työstä muodostuvat kustannukset erottelemalla myyntikatteen tai mahdollisten tilaus- ja alihankintatyön osuudet</p> <p>-hinnoittelee palvelukokonaisuuden ottaen huomioon todellisten kiinteiden ja muuttuvien kulujen, arvonlisäveron ja mahdollisen kampanjahinnoittelun vaikutukset hintaan</p> <p>- kartoittaa toiminta-alueensa kilpailutilanteen perustellen palvelukokonaisuuden lisäarvon yritykselle</p> <p>- ottaa huomioon voimassa olevat kuluttajansuojaan, kosmetiikkaan, kulutustavaroiden ja palvelusten turvallisuuteen sekä elinkeinotoiminnan menettelyyn liittyvät säädökset, määräykset ja ohjeet</p> <p>-yksilöi hiusalan palvelukokonaisuuksia kuvaavalla ja kilpailijoista erottuvalla nimellä</p> <p>-määrittelee hiusalan palvelukokonaisuuden laadulliset tavoitteet, laadun seurannan toimet ja palautteen keräämisen.</p>	<p>-tuotteistaminen käsitteenä, miten se näkyy pa-ka alalla</p> <p>- palvelukokonaisuuden määrittely</p> <p>-markkinoinnin periaatteet, median käyttö, sosiaalinen media työvälineenä</p> <p>- turvallisuus ja ekologisuus</p> <p>- mikä on asiakasryhmä ja miten se määritellään</p> <p>-kustannusten määrittelyn periaatteet, kannattava liiketoiminnan periaatteet ja laskenta</p> <p>- hinnoittelu kannattavaksi</p> <p>-alennusten merkitys kannattavalle liiketoiminnalle</p> <p>-kilpailija-analyysi ja liiketoiminnan edellytykset</p> <p>- lain merkitys ja tulkinta yritystoiminnalle</p> <p>- palvelutoiminnan uudistaminen ja kehittäminen, laadukas liiketoiminta</p> <p>-palautteen kerääminen ja toimenpiteet</p>

Kun tutkinnon perusteissa määritellään selkeästi arvioitavat kohteet, on helpoin tapa lähteä suunnittelemaan kokonaisuutta keräämällä osat suoraan tutkinnon perusteista. Näin ollen saadaan esille asiat, joita tutkinnossa vaaditaan. Kun

jokainen tutkinnon osa avataan samalla tavalla, saadaan tuotua esille asiat, jotka kuuluvat tutkinnon vaatimusten mukaan arviointikriteereihin. Näin saadaan luotua runko osaamiselle, josta muokataan opetuksen runko osaamiskartoituksen kanssa yhdessä. Kyseisen opetuksen järjestämiseen on monia eri vaihtoehtoja, joista tässä esitellään opetustapoina. Projektioppimisen malli ja Pbl, eli problem base learning. Opetuksen motivoinnin kannalta eri oppimistapoja kannattaa yhdistää. Myös perinteinen luento-opetus on tarpeen joissakin kokonaisuuksissa.

6.2 Projektioppiminen

Projektioppimisen mallina ovat työelämän toimintatavat ja tarpeet. Se on oppimisen menetelmä, jota voidaan käyttää oppimisprosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa siten, että käytännön toiminta muodostetaan projektiksi. Projektilla on selkeät tavoitteet, aikataulu ja resurssit. Käytännössä oppiminen voi tapahtua konkreettisten tuotanto-, tutkimus-, tai kehittämisprojektien puitteissa. (Projektioppiminen, 2013.)

Projektioppimiseen kuuluu seuraavia työvaiheita:

1. *Lähtötilanne*: lähtökohdat ja projektin käynnistämisen syyt, tämän hetkisen tilanteen analyysi, tavoitteet, odotettavissa olevat tuotokset, toimijat (projektin vastuuhenkilöt, näiden vastuut ja velvollisuudet), työsuunnitelma, dokumentointisuunnitelma, arviointisuunnitelma, seurantasuunnitelma, resurssit
2. *Toteutus*: kuvaus toteutuksesta, toiminta, tulokset
3. *Arviointi*: toiminta, menetelmät, tuotokset ja jatkokehittäminen (Projektioppiminen, 2013.)

Projektioppimisen hyviä puolia on se, että se lähtee työelämän kehittämisen tarpeista, siinä pyritään siihen, että oppijat pyrkivät ratkaisemaan autenttisia ja mahdollisimman todellisen tuntuksia ongelmia. Keinoina voi olla ongelmanasettelun täsmentäminen, tiedon kokoaminen, ideointi ja niistä keskustelu, tiedon kerääminen ja analysointi, tulosten tulkinta, johtopäätösten tekeminen, sekä ideoiden ja löydösten kommunikointi muille. (Virtuaali amk, projektioppiminen, 2013.)

6.3 Pbl eli problem base learning, ongelmalähtöinen oppiminen

Ongelmakeskeinen oppiminen (engl. Problem Base Learning) pohjautuu ajatukseen oppimisen tilannesidonnaisuudesta. Sen mukaan opittavalle sisällölle saavutetaan parempi käyttöarvo, mikäli oppiminen tapahtuu aitoja tosielämän ongelmia ratkomalla aiheen pelkän teoreettisen käsittelyn sijaan. Ongelmakeskeisellä oppimisella on myös todettu olevan toivottavia vaikutuksia opittavan asian ymmärtämiseen, opiskeltavan sisällön liittämiseen aiempiin tietorakenteisiin, itsesäätelyyn, ongelmanratkaisutaitojen kehittymiseen, oman oppimisen suunnitteluun sekä oppimiseen liittyviin asenteisiin. (Suomen virtuaaliyliopisto, 2013.)

Ongelmalähtöiselle opetukselle ja oppimiselle on tyypillistä todellisen elämän ongelmat ja tilanteet ja näin opiskelijalle syntyy käsitys siitä kontekstista, johon tietoa tai osaamista on tarkoitus myöhemmin soveltaa. Myös opiskelijoiden itsensä asettamat kysymykset ja ongelmat voivat olla oppimistehtävien lähtökohdina. (Taikopeda, 2013.)

7 HIUSALAN ERIKOISAMMATTITUTKINNON JÄRJESTÄMINEN VAAOSSA JA OMNIASSA

Kehittämishankkeen tueksi on selvitetty kahden hiusalan erikoisammattitutkintoa tarjoavan tahon opetuksen järjestämisen suunnitelman. Toisella, Vaaolla on perinteinen opetuksen järjestämisen suunnitelma, jossa koulutus kestää 1,5 vuotta ja lähipäivien määrä on 35. Näistä pakollisiin tutkinnonosiin (3) käytetään 21 päivää ja valinnaisina tutkinnon osina tarjotaan Teatterialan ammattitutkinnon värimaskeeraus osaa, jossa 9 lähipäivää. Sekä hiusalan kouluttajana ja ohjaajana toimiminen 5 lähipäivää. Jokaiselle opiskelijalle tehdään henkilökohtaistaminen, eli muutoksia lähipäiviin voi tulla. Opiskelu sisältää verkko- ja lähiopiskelua henkilökohtaisen suunnitelman mukaisesti. Sen tarkoituksena on ohjata tutkinnon suorittajaa harjoittelemaan ja oppimaan niitä asioita, joita tutkintotilaisuuksissa mitataan. Tutkintotilaisuuksiin valmistautumista ja opiskelua voi tehdä koko ajan normaalin työn ohessa. (Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto, 2013.)

Perinteisen opetuksen järjestämisen suunnitelman periaatteita toteuttava Valkeakosken opetuksen suunnitelman oletetaan olevan oppilaille helppo toteuttaa

ja aikataulun tutkinnon suorittamisen suhteen olevan luonnollinen jatkumo koulutuksen muodostumiselle. Selkeät, tutkinnon osittain etenevät lähipäivät helpottavat tutkinnon suorittamista. Näin todennäköisesti taataan helppo, portaittain etenevä tutkinnon suorittaminen.

Omnian tapa toteuttaa hiusalan erikoisammattitutkinto, on uusia oppimisen menetelmiä hyödyntävä. Koulutus toteutetaan työelämälähtöisesti ja käytännönläheisesti: ohjattuna etä- ja verkko-opiskeluna ja lähiopetuspäivinä. Koulutus sisältää mm. omaa työtä, yrityksen toimintaa tai organisaatiota kehittämishankkeen suunnittelun ja toteutuksen, hiusalan workshop toimintaa muiden ammattilaisten kanssa, keskusteluja, oppimistehtäviä verkossa, ryhmäharjoituksia, vierailukäyntejä ja vertaisoppimista. (Omnia, aikuisopisto 2013.)

Kehittämishankkeen osana on haastateltu asiantuntijana tutkinnon järjestämisen suunnitelmatyön Omniassa tehnyttä Marjo Paasisaloa, sekä tarkennettu sitä sähköpostihaastattelulla Omnian tutkintovastaavaa Minna Salmea. Omniassa hiusalan erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus alkoi syksyllä 2013, ja koulutuksen runko muokkautuu koulutustarpeen mukaan. Marjo Paasisalon arvion mukaan lähipäivä koulutuksessa oli 15–20 lähipäivää, mutta kun opiskelijat on valittu, on tutkintovastaavan syksyllä 2013 tarkennettu arvio lähipäivistä tällä hetkellä jopa 25 lähipäivää. Epäselväksi jäi, miksi lähipäiviin on tullut näin suuri ero, 10 lähipäivää tuntuu sekä tutkinnon suorittajan että opetuksen resursseissa.

7.1. Haastattelu Marjo Paasisalo Omnia

Haasteltavana kehittämishankkeen osalta siis Omnian opetuksen suunnitelmatyön tekijä Marjo Paasisalo. Haastattelu on tehty puhelimitse 7.5.2013. Pääkohteena haastattelussa oli kehittämistyön aikataulu, resurssit ja toteuttaminen.

Miten pitkään teitte opetuksen järjestämisen suunnitelmaa ja järjestämisoikeus hakemusta? Montako teillä oli ko. työryhmässä? Saitteko kehittämiseen miten resursseja? Käytittekö työryhmässä kolmikantaa keskustellen, vai teittekö kouluttaja työvoimin opetuksen rungon?

- *Pääasiassa vastuuhenkilönä oli yksi, joka työsti suunnitelmia. Olemme kokonaistyöajassa, joten erillisiä resursseja ei varsinaisesti jaeta. Luonnollisesti työn suunnittelussa tehtävä huomioitiin siten, että työn toteuttamiselle organisoitiin aikaa.*
- *NJS:n luonnosta kommentoi omat kouluttajamme, esimies, Omnian monialainen kehittämisryhmäryhmä. Pedagoginen kehittämistaho (näyttötutkinnon suorittamisen kehittämisryhmä ja sen johtaja) kommentoivat ja hyväksyivät tutkintotoimikuntaan lähtevät suunnitelmat. Oman arvioija- ja yhteistyöverkostomme kolmikannan edustajilla kierrätettiin valmiit NJS luonnokset ja pyysimme kommentoimaan suunnitelmaa. Kävimme myös keskustelua koulutuksen järjestämisestä, työelämän toiveista ja tarpeista viime vuoden aikana.*
- *Olimme mukana At & Eat perustetyössä 01-2011 - 05-2012, jonka aikaisia perustetyöryhmän jäsenten näkemyksiä, ajatuksia ja kokemuksia pystyimme hyödyntämään myös oman koulutuksemme suunnittelussa. Tämä työelämän antama näkökulma oli arvokasta tietoa sekä koulutuksen suunnitelmia tehdessä.*
- *Suunnitelmien saaminen paperille tapahtui suhteellisen nopeasti n. 3 kk mutta edelliseen viitaten on hieman vaikea vastata kuinka kauan suunnittelutyö kokonaisuudessaan kesti. Luultavasti ainakin vuoden.*

Lähipäivien runko, julkaisetteko selkeän rungon lähipäivien ohjelmaan?

Onko lähipäivissä aina joku yhteinen isompi aihe ja sitten henkilökohtaisten tarpeiden mukaan, vai miten toteutatte ne?

- *Koulutuksen rakenne on laadittu arvioitavien tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten mukaiseksi. Periaatteena koulutuksen sisältöjen laatimisessa on, että selvitämme kunkin tutkinnon suorittajan lähtötasoa opintojen alussa. Sisältötoteutus ja lähipäivien teemat räätälöidään kullekin ryhmälle sopivaksi. Tätä varten kehittelemme sähköistä kyselyä.*
- *Lähipäiviä on noin 1-2 /kk, osaksi workshop luonteista, osaksi asiantuntijaluentoja ja vierailukäyntejä. Eri alojen koulutuksia varten on rakennettu*

kaikille aloille yhteisiä kursseja, joille voimme henkilökohtaistaa tarpeen mukaan eri tavoin esim. yritystoimintaa, myyntiä, markkinointia, työturvallisuutta, työpaikkaohjaajan koulutusta yms.

Verkkotehtävät ja verkko-opetus, onko tehtävät luotu kaikille samat, vai jälleen tarpeiden mukaan?

- *Koulutuksiimme liittyy aina verkkototeutus, jonka järjestämisestä vastaa vastuukouluttaja. Tulevaisuudessa tulemme hyödyntämään myös mobiililoppimista, kunhan vähän näemme millaiset valmiudet opiskelijoilla on.*

Mikä oli hakijamäärä Espoossa ja koulutukseen valittujen määrä?

- *Hakijoita oli 15 joista koulutukseen valittiin 11.*

Ovatko tutkintotilaisuudet aina työpaikalla ja miten toteutatte arvioinnin jotta kolmikanta toteutuu?

- *Tutkintotilaisuudet/käytännön työt työpaikalla. Paikalla yksi arvioija, videokuvataan muille arvioijille. Kirjalliset työt lähetetään arvioijille, niin että kolmikanta toteutuu.*

Lähipäivien ohjelma, onko tarkentunut ja miten toteutatte workshop päivät?

- *Osaamisen kartoituksen mukaan/ lähipäivillä on omat teemansa ja suunnitellaan etukäteen, meillä on neljä workshoppia, jossa on myös teema.*

8 KEHITTÄMISTYÖN HAASTEET

Kehittämistyön onnistumiseksi pitäisi aina luoda työryhmä ja aikataulu. Työryhmä vaatii projektinvetäjän, jonka vastuulla kehitystyö on. Hänen tehtävänään olisi purkaa tutkinnon perusteiden mukaan tehtävät, kriteerit ja ajatukset osaamismääreille tutkinnon perusteiden mukaan. Tälle työlle on annettava resurssit, jotta hän voi viedä työtä eteenpäin. Työryhmän jäsenenä voisi olla vaikka kolme alan ammatinopettajaa, joilla on kokemusta näyttötutkintojärjestelmästä ja ko.

erikoisammattitutkinnosta. Heidän tehtävänään olisi kommentoida opetuksen järjestämistä. Kun työryhmä olisi saanut järjestämistä koskevan suunnitelman koottua omien kommenttiansa osalta, voisi työryhmän kommentaattoreina olla myös arvioijatahon ammattilaisia, eli ihmiset jotka voivat arvioida ko. tutkinnon suorittajia.

Kehittämistyön alkuvaiheessa oltiin yhteydessä tutkintotoimikunnan puheenjohtajaan Leena Karmaaseen puhelimitse, keskustelu on käyty huhtikuussa 2013. Puhelinkeskustelun ydinkysymyksenä oli Tredun järjestämisoikeuden hakeminen. Puheenjohtajan viesti oli, että selvitys mahdollisista tutkinnonsuorittajista kannattaa tehdä hyvin, koska Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistolla ja yksityisellä Eduxes Oy:llä on järjestämisoikeudet alueellamme. Lisäksi keskusteltiin uusien tutkinnon perusteiden mukanaan tuomista muutoksista, tulevatko mahdolliset ohjeet tutkinnon osan suorittamiseen, valtakunnalliset arviointilomakkeet, jotka perustutkinnossa on tutkintotoimikunta laatinut. Keskustelussa selvisi, että nämä kaikki jäävät uuden tutkintotoimikunnan päätettäväksi, jonka järjestämiskokous oli syyskuussa 2013.

Kehittämistyön ohjenuorana ovat olleet tutkinnon perusteet, joiden perusteella voidaan määritellä opetettavat asiat, jotka kuuluvat tutkinnon perusteiden määreisiin. Täydellistä opetuksen järjestämisen suunnitelmaa ei kuitenkaan voida tehdä ennen kuin oppijoiden osaamisen tasot on määritelty.

Vertailututkimuksen tuloksena meillä on kaksi erityyppistä tapaa toteuttaa hiusalan erikoisammattitutkinnon valmistavaa koulutusta. Jotta jatkossa voidaan objektiivisesti päättää kumpi tapa on parempi, tulee seurata tutkinnon suorittajien määrää ko. oppilaitoksissa. Voidaanko löytää yhtymäkohtia siihen, miten opetustapa vaikuttaa valmistumismäärään ja putoaako tutkinnon suorittajia matkalla.

Lokakuun ensimmäisellä viikolla selvisi tutkinnon suorittajien määrä kahden edellisen vuoden aikana. Tutkinnon suorittajia vuonna 2011 oli 7 ja vuonna 2012 oli 6. Tämän kehittämishankkeen selvityksen seurauksena päätettiin seurata kuluva vuosi, muuttuuko tutkinnon suorittajien määrä. Samalla päätettiin seurata kahden erilaisen opetuksen järjestämistä tuloksia tutkinnon suorittamiseen. Toimiiko hieman taiteellisten ja luovien tutkinnonsuorittajien kanssa pa-

remmin aikataulutettu, tutkinnon osittain etenevä perinteinen tapa suorittaa tutkinto kuten VAAO:ssa vai uudempi, enemmän tutkinnon suorittajalle vastuuta, omia opintopolkuja ja vaihtoehtoja jättävä Omnian tapa.

Jos Treduun päätetään hakea tutkinnon järjestämisoikeutta, on seuraavana vaiheena tulevien arvioijien hankinta, jotta heidän tietonsa voi liittää järjestämisoikeuden hakemiseen. Tämän lisäksi opetuksen järjestämisen suunnitelma tutkinnon osittain, opetuspäivien lukumäärä ja lähiopetuksen ja verkko-opetuksen suhde. Samalla pitää vielä miettiä, miten tutkinnosta saadaan kilpailukykyinen ja houkuttelevampi, kuin muiden tutkintoa tarjoavien oppilaitosten vastaava tutkinto on. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla vapaasti valittavien tutkinnonosien tarjoaminen tutkinnoista, joita muualla ei tarjota.

9 POHDINTA

Kehittämishankkeen haasteeksi tuli ohjeiden, työajan ja resurssien epäselvyyteen. Jotta kehittämistyö toimisi paremmin, olisi työlle annettava selkeät raamit. Omniassa opettajat ovat kokonaistyöajassa, jolloin kehittäminen tapahtuu työajan puitteissa. Tredussa työaika on opetusvelvollisuutena, jolloin resurssien määritelmä on erilainen.

Kehittämistyön monipuolisuuden ja sisällön kannalta olisi kehittämiselle asetettava aikataulu, käytettävä työaika ja työryhmä. – On liian suuri vastuu, että yhden ihmisen pitäisi tehdä kehitykseen liittyvä työ kokonaan ilman kommentointia ja toisten ihmisten osallistumista kehittämistyöhön. Samoin kuin opetuksessa, on kehittämistyössäkin tärkeää saada palautetta ja tavoitteita työlle. On selvää, että tämän tyyppistä kehittämistyötä ei kuitenkaan voi vain yksi ihminen tehdä, kyllä näkökulmien vaihto ja useampi ammattilainen kehittämistyössä on aina nähtävissä lopputuloksessa.

Kehittämishankkeen tekijälle tämä työ on selvittänyt paljon lisää näyttötutkintojärjestelmää, vaikka sen parissa on työtä tehty ennenkin. Näyttötutkintojärjestelmä on hyvä tapa ammattilaisille kehittää osaamistaan. Tutkintojärjestelmä on myös ammatillisesti hyvä, koska osiot nivoutuvat hyvin todelliseen työelämän osaamiseen.

Kehittämistyöhön oli helppo hankkia tietoa, ja vaikeaa rajata sitä olennaiseen. Seuraavan kehittämishankkeeseen välineeksi suositellaan työpajaa, eli ryhmässä pohtimista, ja sen yhteen kokoamiseksi jokaisella olisi oma vastuualue ja johtaja vain kokoaa kaikki palaset yhteen. Nyt kehittämishankkeen tekijällä oli sekä kehittäjän, ideoijan, että kirjurin roolit, ja työmäärä jäi kokonaisuudessaan tekijälle. Jatkossa siis paremmin johdettu prosessi, jossa vastuualueet on jaettu tasaisesti. Periaatteessa tämäntyyppinen projektimainen työskentely sopii kehittämishankkeeseen.

Oman oppimisen kannalta koen vielä tärkeäksi oppimisstrategiani ja oppimistapojen kehityksen. Haluaisin oppia suoraviivaisemman tavan oppia, että löydän olennaiset asiat helpommin. – Toki mielelläni ajattelen, että tapani ottaa laajasti tietoa haltuun koituu hyödykseni jatkossa, mutta oppimistapana se on hieman liian raskas. Valtavan tietomäärän haltuunoton jälkeen tuntuu usein siltä, etten oppinut mitään, missä se on se idea, mistä lähdän eteenpäin, kunnes punainen lanka löytyy ja tietomäärä siirtyykin osaksi työtä. Lopussa huomaa, että kaikki luettu ja etsitty tieto on oikeastaan ollut tarpeen. Ja vielä parhaimmillaan huomaa, että voi konstruoida omaan tietopohjaansa, kuten tässä työssä kasvatustieteisiin, ja vielä ymmärtää mitä konstruointi tarkoittaa.

Kokonaisuudessaan ajattelen, että tämä kehittämistyö oli onnistunut. Sen tavoite oli selvittää erikoisammattitutkinnon järjestämistä ja mahdollisesti opetuksen suunnitelmaa. Minusta selvityksen taustatyö on tehty hyvin ja jos päätös tutkinnon toteuttamiseksi tehdään, on tästä helppo jatkaa eteenpäin.

LÄHTEET

Heikkinen, Hannu L.T. Rovio, Esa. Syrjälä, Leena. Toiminnasta tietoon, toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki, 2007. Kansanvalistusseura.

Uusikylä, Kari & Atjonen, Päivi. Didaktiikan perusteet. WSOY, 2005. Helsinki.

Hiusalan erikoisammattitutkinto. viitattu 14.6.2013
<http://www.oph.fi/download/144324_Hiusalan_eat_2012.pdf>

Itä-Suomen yliopisto, viitattu 19.8.2013
<<https://www.uef.fi/fi/aducate/opetuksen-suunnittelu>>

Jyväskylän yliopisto, 2012. Viitattu 13.7.2013.
<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>>

Kajaanin ammattikorkeakoulu, 2012. Viitattu 13.7.2013.
<<http://193.167.122.14/Opari/ontTukiToimTutk.aspx>>

Kekkonen, Jukka, 2008. Vertailevan tutkimuksen haasteita. Tieteessä tapahtuu 3-4/2008. Viitattu 13.7.2013. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/viewFile/482/408>

Näyttötutkintosopimus, 2013. Opetushallitus, viitattu 19.9.2013
<http://oph.fi/download/143426_Nayttotutkintosopimus_2012_VERKKOON.pdf>

Näyttötutkinnot.fi-portaali, viitattu 19.8.2013
<http://www.nayttotutkinnot.fi/jarjestaminen.htm>

Omnia, aikuisopisto, 2013.
<<https://www.omnia.fi/web/aikuisopisto/hiusalan-erikoisammattitutkinto>>

OPH, 2012. Näyttötutkinto-opas, näyttötutkinnon järjestäjien ja tutkintotoimikunnan käyttöön. Opetushallitus, 2012, Tampere.

Oulun yliopisto, 2012. Viitattu 18.8.2013
<http://apumatti oulu.fi/apumatti/print_all.php?printAll=640>

Projektioppiminen, 2013. Viitattu 19.8.2013.
<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Projektioppiminen>>

Suomen virtuaaliyliopisto, 2013.
<http://tievie oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_6/ongelmakeskeinen.htm>

Taikopeda, 2013.
<http://www.taikopeda.fi/oppaitaopettamiseen/oppiminen/ongelmalahtoinen_oppiminen.html>

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto, 2013. <http://www.vaao.fi/aikuiskoulutus/alkavat-tutkintotavoitteiset-kou/hiusalan-erikoisammattitutkinto/>

Virtuaali amk, projektioppiminen, 2013. Viitattu 19.8.2013.
<<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/041005/1081111669900/1085399771565/1085399925470/1085401316107.html>>

Åhlberg, 2012. Viitattu 18.8.2013 <<http://www.edu.helsinki.fi/bio/didaktiikka/didaktiikka-kehitys/didaktiikka.htm>>